Beredskapsplanering och kyrkliga kulturminnen

Markus Dahlberg

Kyrkokansliet,
enheten för kulturarvsstöd

Svenska kyrkan

Kulturarvet – betydelsefullt och utsatt

Svenska kyrkan

Internationella konventioner ger skydd åt kulturarv

Svenska kyrkan

Kulturarvet – en samhällsviktig funktion

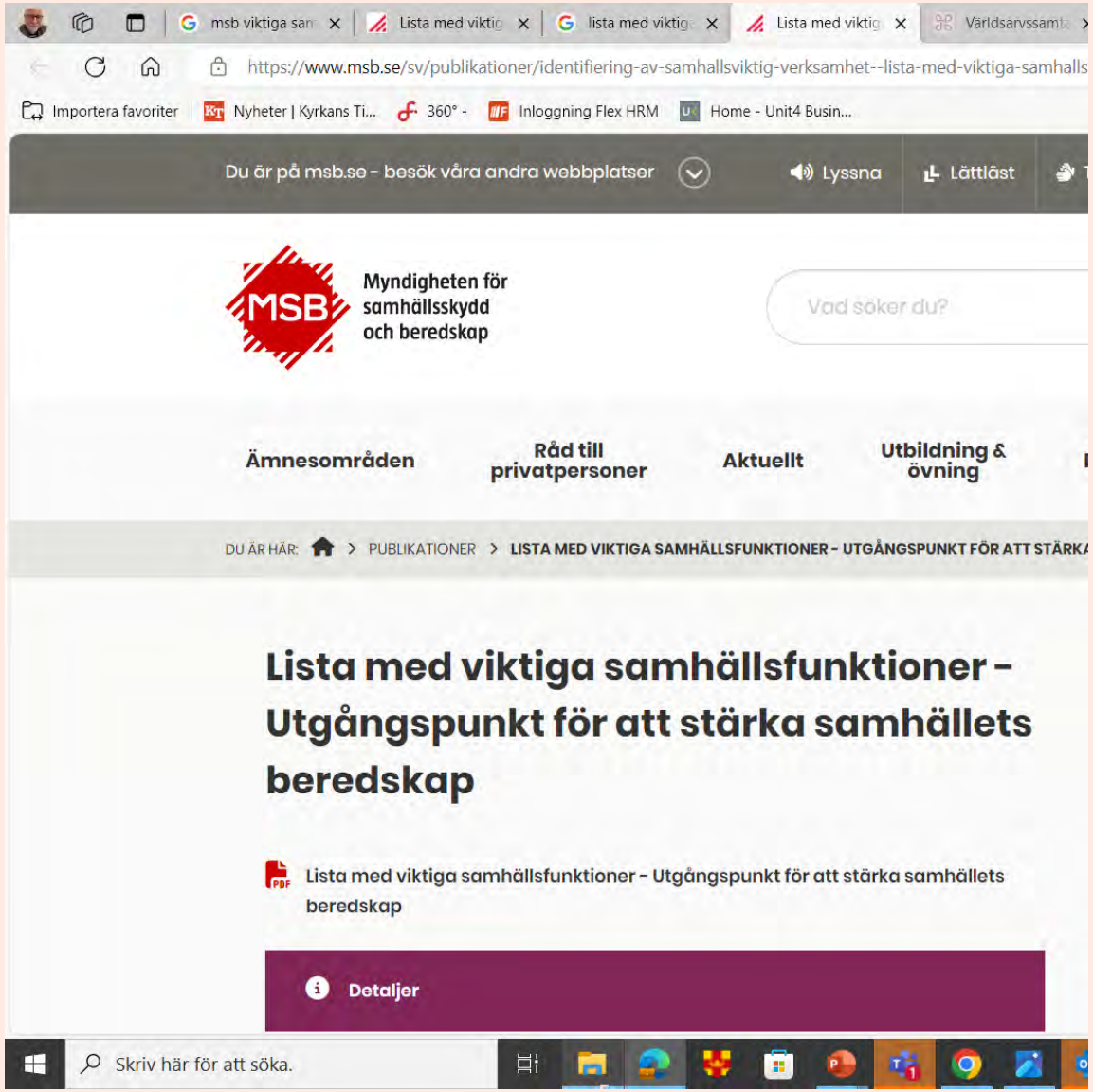

Svenska kyrkan

Kulturarvet – en samhällsviktig funktion

https://www.svenskakyrkan.se/kulturarvskonferens-om-beredskap-och-ett-motstandskraftigt-samhalle

Svenska kyrkan

Kulturarvskonferens om beredskap och ett motståndskraftigt samhälle

Under 2023 års kulturarvskonferens i Uppsala den 22–24 maj möttes medarbetare från Svenska kyrkan, Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelserna för att prata om det kyrkliga kulturarvet kopplat till beredskap och ett motståndskraftigt samhälle. Bland många medverkande fanns kulturminister Parisa Liljestrand, Mattias Legnér, professor i kulturvård och Fedir Androshchuk, museichef i Kiev.

Svenska kyrkans roll

Den grundläggande uppgiften utgör ett väsentligt bidrag till det civila försvaret och samhällets samlade motståndskraft.

Författningsreglerade skyldigheter vid beredskap, som huvudman för begravningsverksamheten och *för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena.*

Svenska kyrkan

Specifika regelverk

- 2 kap. KO 11 §, 6 kap. 5 § och 12 kap. 2 §

Församlingarna, stiften och kyrkostyrelsen ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för verksamheten under kris och höjd beredskap.

- 4 kap. KML 15 a §

Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar skall vidta de beredskapsförberedelser som under höjd beredskap behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena.

Svenska kyrkan

Annat relaterat regelverk

- 2 kap. LSO 2 §

Ägare eller nyttjanderättshavare till byggnader eller andra anläggningar skall i skälig omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

Svenska kyrkan

Annat relaterat regelverk

- 4 kap. KML 6-7 §

Inventarier av kulturhistoriskt värde, som hör till kyrkobyggnad eller annan kyrklig byggnad, kyrkotomt eller begravningsplats, skall förvaras och vårdas väl. Lag (1999:304). För varje församling skall det finnas en förteckning över inventarier som avses i 6 §.

Svenska kyrkan

Konventioner och samhälleliga åtaganden

- Haagkonventionen från 1954. Gör det möjligt att med en blåvit sköld (blue-shield) markera *kulturegendom* som ska skyddas med stöd av konventionen.

- En särskild föreskrift (KRFS 2022:1) styr arbetet med utmärkningen.

Svenska kyrkan

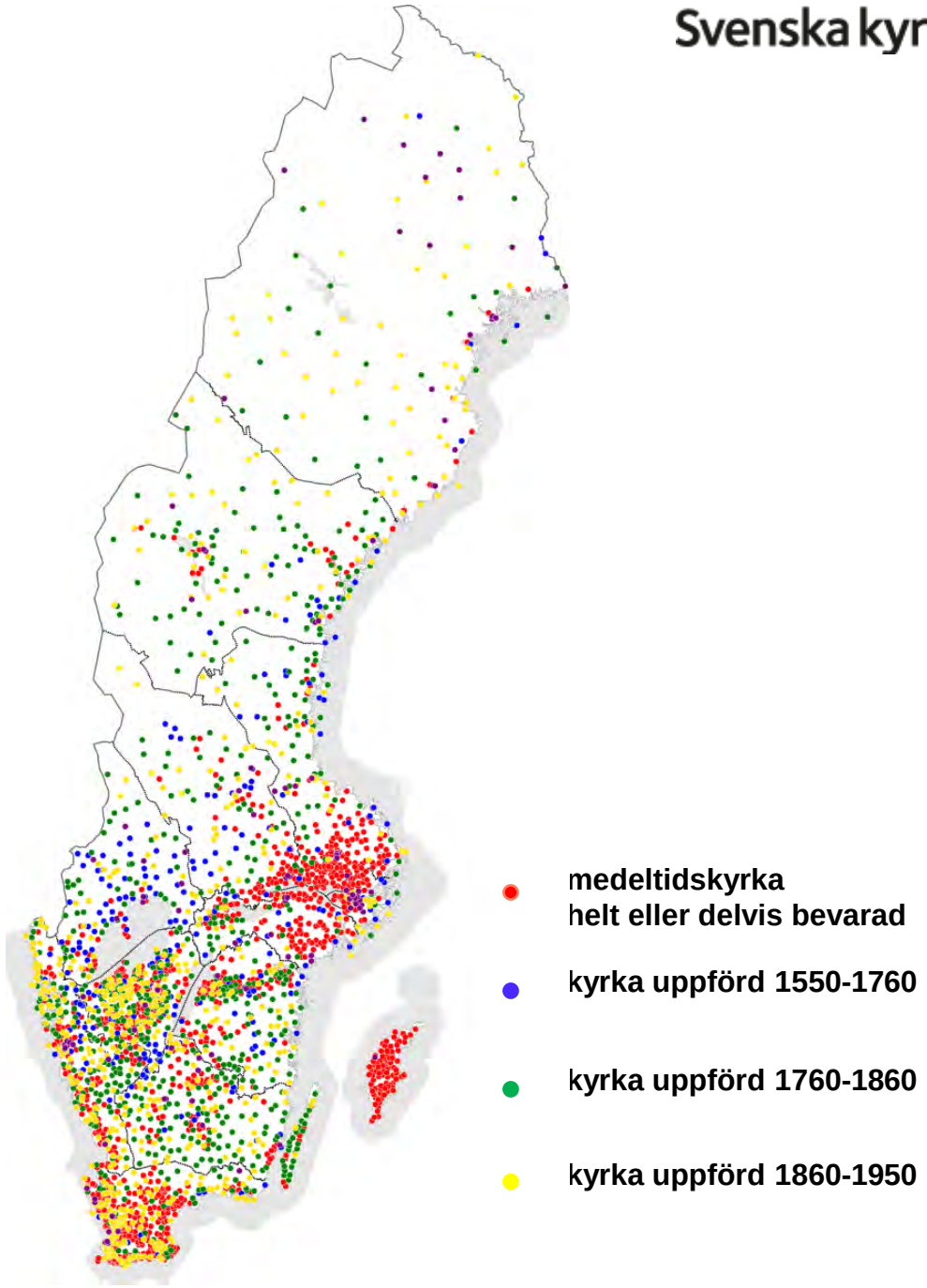

Konventioner och samhälleliga åtaganden

- Inhemska lagar och förordningar, bland annat beträffande undanförsel av kulturhistoriska föremål (SFS 1992:1402, 1993:243 och 2008:1008).

- Länsstyrelsen har ansvar för att planlägga undanförsel i det egna länet.

Svenska kyrkan

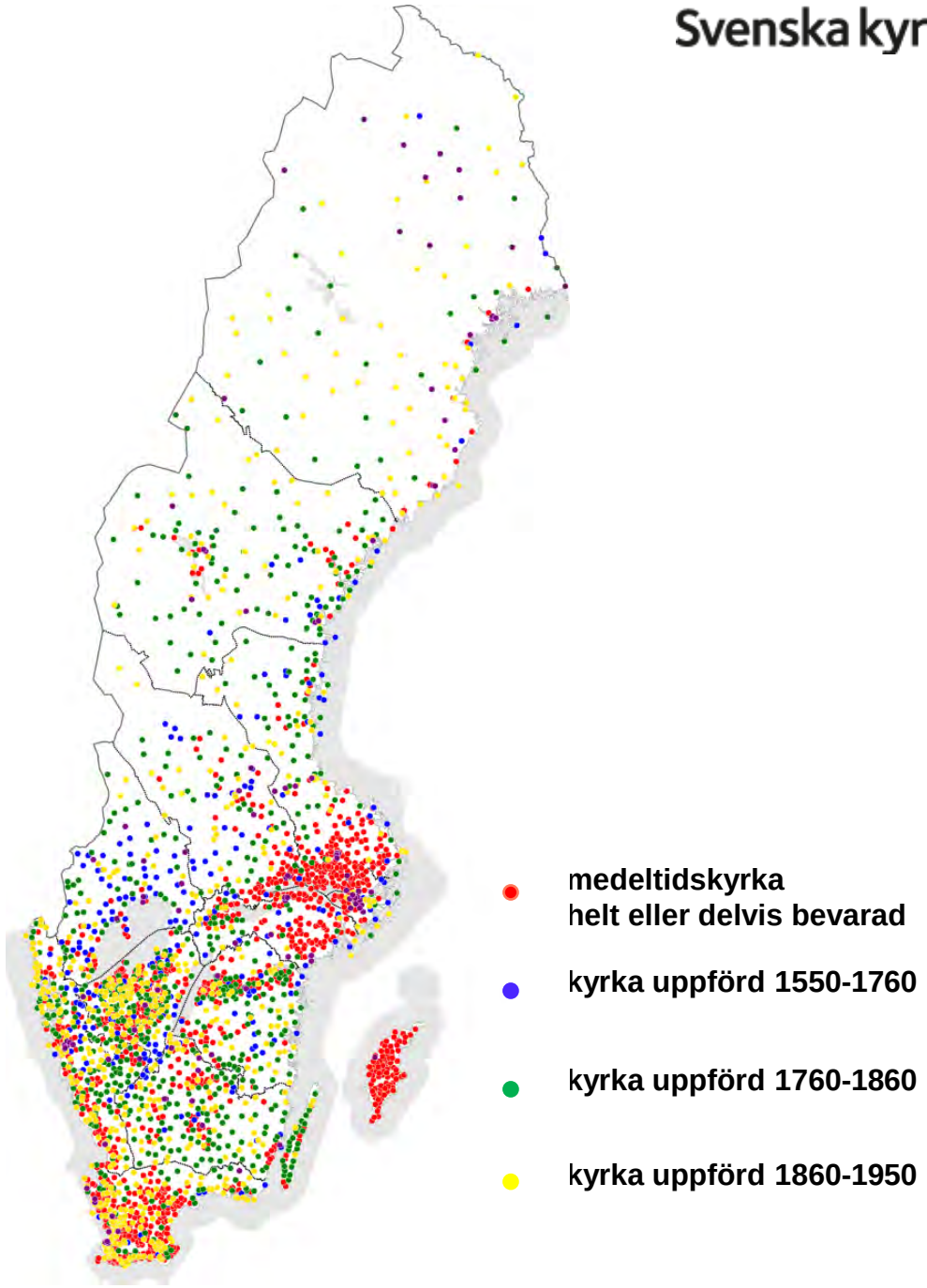

Utgångspunkter för Svenska kyrkans arbete

- Så långt som möjligt ska ”den vanliga verksamheten” bedrivas.
- Ställer krav på ledningssystem och på beslutsprocesser.
- Roller och ansvar för Svenska kyrkans beredskapsförberedelser framgår av kyrkoordningen.
- Vägledning för krigsplacering har tagits fram.

Svenska kyrkan

”… vidta de beredskapsförberedelser som under höjd beredskap behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena”

- Svenska kyrkan ska förbereda så att man kan bära det ansvar man har för de kyrkliga kulturminnena i fredstid även vid höjd beredskap.

- Förberedelserna tar sin utgångspunkt i Svenska kyrkans krisberedskap.

- Enligt en överenskommelse mellan staten och Svenska kyrkan ska parterna samarbeta och samverka i övergripande frågor rörande de kyrkliga kulturminnena.

Svenska kyrkan

Församlingen i fokus

- Upprätthålla nödvändig vård och underhåll samt vardaglig tillsyn över byggnader och inventarier
- Akuta reparationer (brådskande reparationsåtgärder får utföras utan tillstånd)
- God dokumentation, utrustning och förebyggande åtgärder för att begränsa skador till följd av brand eller annan olycka.

Svenska kyrkan

Församlingen i fokus

- Vad innebär det att ”förvara och vårda väl” (4 kap. 6 § KML) avseende kyrkliga inventarier av kulturhistoriskt värde vid höjd beredskap?

Svenska kyrkan

Samarbete och samverkan

Ett nytt nationellt råd för skydd av kulturarv har inrättats.

Arbetet bör i första hand resultera i samordning och underlag för vägledning. Svenska kyrkan ingår i rådet samt i dess beredningsgrupp.

Ett brett forum för erfarenhetsdelning kompletterar rådets arbete.

Svenska kyrkan

Samarbete och samverkan

- Undanförsel av kulturhistoriskt värdefulla föremål
- Utveckla ändamålsenliga metoder och tillhandahålla resurser för att skydda byggnader och föremål på plats.
- Kunskapsuppbyggnad och kunskapsförmedling – att bygga kapacitet i den lokala förvaltningen.
- Övningar

Svenska kyrkan

Skydd av kyrkligt kulturarv

- En kunskapsöversikt, framtagen tillsammans med Uppsala universitet.
- Hur ser hoten mot religiöst kulturarv ut?
- Vilka lagar och förordningar styr civilförsvarets uppbyggnad och skydd av kulturarv i Sverige?
- Exemplet Åhus församling.

Svenska kyrkan

Erfarenheter och reflektioner

- Uppbyggnaden av det civila försvaret vilar på synsätt och regelverk som växte fram efter det andra världskriget. Det finns erfarenheter att ta till vara, men systemet lider idag av ”kontinuitetsbrott”.
- Förändrad syn på kulturarvets betydelse och utsatthet.
- Svenska kyrkan har under denna tid övergått från att vara en del av staten, till att idag vara ett enskilt trossamfund.

Svenska kyrkan

Erfarenheter och reflektioner

- Församlingens beredskapsförberedelser innefattar prioriterade åtgärder i *hela* verksamheten – såväl den grundläggande uppgiften som det lagstadgade ansvaret.
- Församlingen ska förbereda så att man kan bära det ansvar man har för de kyrkliga kulturminnena i fredstid även vid höjd beredskap.
- Församlingen kommer också att på olika sätt bli involverad i länsstyrelsernas arbete med utmärkning och undanförsel.

Svenska kyrkan

Erfarenheter och reflektioner

- Församlingens ansvar för vård- och underhållsplaner, att föra inventarieförteckning och dokumenterade åtgärder för att minska skaderisken vid brand (LSO) är viktiga förberedande åtgärder även för urval, evakuering och undanförsel av föremål.
- Länsstyrelsen har bollen för planering av undanförsel, men det finns ingen anledning att vänta med de förberedande åtgärder som är församlingens egna!

Svenska kyrkan

Erfarenheter och reflektioner

- Vägledning för urval, principer för undanförsel/bevarande på plats behöver vara generella, men också anpassade och beskrivna för församlingarnas verklighet.
- De ekonomiska förstärkningar som är aviserade för skydd av kulturarv bör också komma Svenska kyrkan till del, såvida de inte kan knytas till befintligt ansvar och befintlig finansiering.

Svenska kyrkan

Frågor och tankar?

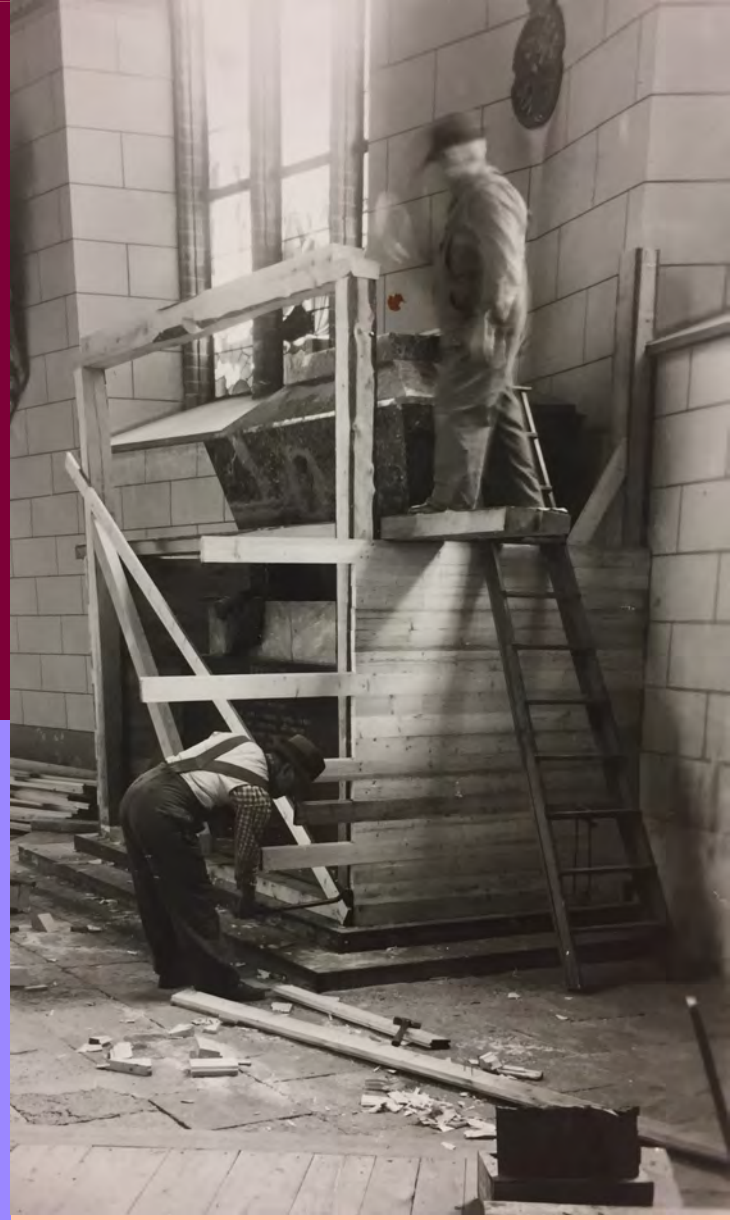

Svenska kyrkan